

Afwegingskader Energietransitie Hollandse Waterlinies - Provincie Utrecht

Doel Leeswijzer

Deze leeswijzer is bedoeld voor gemeenten, initiatiefnemers/aanvragers om in het kort aan te geven waarom het afwegingskader is gemaakt, wat het voor een document is, wat je er mee kunt en hoe het te gebruiken. Het geeft aan hoe er vanuit de provincie Utrecht tegen het document wordt aangekeken, namelijk als een onderzoek om meer helderheid te geven in waar en hoe het mogelijk zou zijn om windturbines van 3MW en van 5,6 MW en zonnevelden lager dan 1,5 m te realiseren zonder het Werelderfgoed aan te tasten. Voor meer gedetailleerdere informatie wordt vanzelfsprekend verwezen naar het Afwegingskader zelf.

Werelderfgoedstatus

Op 26 juli 2021 heeft UNESCO besloten om de Nieuwe Hollandse Waterlinie als uitbreiding van de Stelling van Amsterdam de status te geven van Werelderfgoed. Samen gaan ze verder onder de naam Werelderfgoed Hollandse Waterlinies. De status van Werelderfgoed is iets om trots op te zijn. Het erfgoed is een knap staaltje van typisch Hollands watermanagement, een vernuftig systeem ter verdediging tegen de vijand door het inzetten van water. Het is uniek in de wereld en heeft daarom een uitzonderlijke universele waarde (OUV in het Engels: Outstanding Universal Value). Maar de status betekent ook een verantwoordelijkheid om het te behouden en te beschermen. De provincies waarin zich het Werelderfgoed bevindt (Noord-Holland, Utrecht, Gelderland en Noord-Brabant) zijn hiervoor als siteholder gezamenlijk verantwoordelijk, samen met het Rijk dat fungeert als aanspreekpunt voor UNESCO.

Waarom een Afwegingskader Energietransitie Hollandse Waterlinies?

Het gebied van het Werelderfgoed beslaat een omvangrijk en hoogdynamisch gebied in de provincie Utrecht. De opgaven zijn groot. De verantwoordelijkheid tot bescherming roept veel vragen op. Wat betekent het, wat kan er niet en wat mag er wel. Voor de inpassing van duurzame energie op land worden regionale energiestrategieën (RES) opgesteld. De gemeenten zijn bezig met beleid op dit gebied en er doen zich al regelmatig initiatieven voor ten aanzien van zonnevelden en windturbines in het Werelderfgoedgebied. Daarom is er veel behoefte aan informatie en duidelijkheid over wat er mogelijk is binnen het gebied van het Werelderfgoed Hollandse Waterlinies. Aangezien het beleid ten aanzien van de bescherming van het Werelderfgoed in alle betreffende siteholder provincies op elkaar afgestemd moet zijn (geharmoniseerd), is hiervoor een gezamenlijk onderzoek uitgezet naar waar binnen het Werelderfgoedgebied grootschalige energieopwekking zou kunnen plaatsvinden, zonder de waarden ervan aan te tasten. Dit heeft geresulteerd in het Afwegingskader Energietransitie Hollandse Waterlinies.

Verordening en Gebiedsanalyses

De uitzonderlijke universele waarde is vertaald naar kernkwaliteiten. In de Omgevingsverordening van de provincie Utrecht is uitvoering gegeven aan de instructieregel van het Rijk en is om die reden opgenomen dat deze kernkwaliteiten niet mogen worden aangetast.

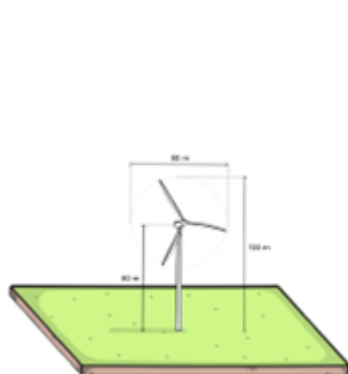
Wat zijn dan die kernkwaliteiten? Deze verschillen per gebied, aangezien bij de aanleg van de Nieuwe Hollandse Waterlinie gebruik is gemaakt van het bestaande landschap. Daarom zijn er gebiedsanalyses opgesteld. Die gebiedsanalyses geven inzicht in waar en hoe zich de kernkwaliteiten manifesteren en bieden uitgangspunten en ontwikkelingsrichtingen per gebied. Ze zijn daarmee een kennisbron, handreiking, inspiratiebron en bouwsteen voor planvorming, beleid en visievorming. In de gebiedsanalyses wordt algemene informatie over de kernkwaliteiten gegeven en hoe hiermee om te gaan, geldend voor elke ontwikkeling die zich in de toekomst voor zou kunnen doen.

Wat is het Afwegingskader?

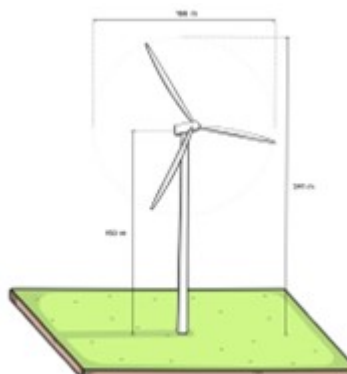
In het afwegingskader is één specifieke vraag/ontwikkeling nader onderzocht, namelijk waar kan grootschalige energieopwekking worden gerealiseerd zonder de kernkwaliteiten van het Werelderfgoed Hollandse Waterlijnes aan te tasten. Het afwegingskader is een inhoudelijk kader waarin een beeld wordt gegeven wanneer bepaalde energievormen een risico geven op een significante aantasting van de kernkwaliteiten. Het kader biedt geen nieuwe regels, maar maakt bestaand beleid meer concreet. Het geeft inzicht in de betekenis van de huidige beleidsregels van Rijk en provincie. Het afwegingskader zegt dus niet of iets wel of niet mag.

Drie soorten grootschalige energieopwekking onderzocht

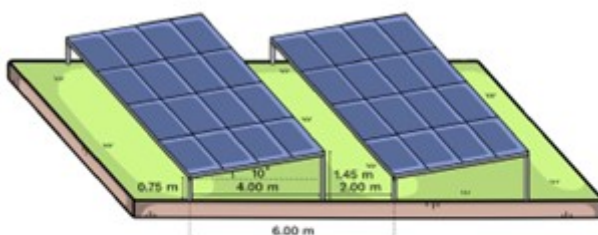
In het kader zijn uitsluitend drie soorten grootschalige energieopwekking onderzocht, namelijk de impact van zonnevelden lager dan 1,5 m en windturbines van 3 MW en van 5,6 MW.

Principetekening van een 3 MW windturbine met een tiphoogte van circa 120 meter.

Principetekening van een 5,6 MW windturbine met een statushoogte van circa 120 meter.

Principetekening van een zonneveld met een lage opstelling van 1,50 meter hoog.

Methodiek

Het afwegingskader is tot stand gekomen door de methodiek van de Leidraad voor Heritage Impact Assessments (HIA) te volgen. Dit is een methodiek ontwikkeld door ICOMOS, het adviesorgaan van UNESCO. Het Afwegingskader is een soort mega-HIA voor het gehele gebied. Het is ontwikkeld zodat initiatiefnemers/aanvragers niet voor elk initiatief een aparte HIA hoeven te doen. Het biedt inzicht in de risico's en wat er mogelijk is. De ruimte en uitgangspunten in het afwegingskader zijn bepaald op basis van ontwerpend onderzoek. Aan de hand van visualisaties zijn de effecten op de verschillende kernkwaliteiten onderzocht, zoals de hoofdweerstandslijn, de forten met de open verboden kringen, waterstaatkundige objecten en het open inundatielandschap. Het gaat daarbij om het effect op integriteit (gaafheid en compleetheid), authenticiteit (beleving, geloofwaardigheid en voorstelbaarheid) en visuele integriteit (zichtlijnen, maat en schaal t.o.v. de kernkwaliteiten). Dit is onderzocht voor alle verschillende landschappen en karakteristieken binnen de Hollandse Waterlinie. Het heeft geresulteerd in een beschrijving per gebied van wat er wel/niet mogelijk is zonder de uitzonderlijke universele waarde aan te tasten en welke uitgangspunten voor ontwikkeling gelden.

Zonering

Het afwegingskader geeft een zonering aan ten aanzien van het risico op aantasting door de drie onderzochte vormen van energieopwekking.

- Rode zone: groot risico op aantasting.
- Oranje zone: risico is minder groot, met in achtname van een aantal richtlijnen en ontwerpregels.
- Gele zone: (buiten de site) geeft aan dat het van belang is om zich bewust te zijn van een mogelijke aantasting van het naastgelegen Werelderfgoedgebied (signaalfunctie). In principe vormt de gele zone geen belemmering voor ontwikkelingen, maar geeft aan in welke gebieden buiten de property ontwikkelingen een mogelijk negatieve visuele impact op de kernkwaliteiten van het werelderfgoed kunnen hebben. (Dit komt voort uit de specifieke zorgplicht voor het Werelderfgoed, artikel 14.7 van het Bal, en uit de Rijksinstructieregel die direct voor gemeenten geldt, art 5.131 van het Bkl. Beiden gaan over het feit dat ook buiten het gebied van het Werelderfgoed de uitzonderlijke universele waarde van het Werelderfgoed niet mag worden aangetast).

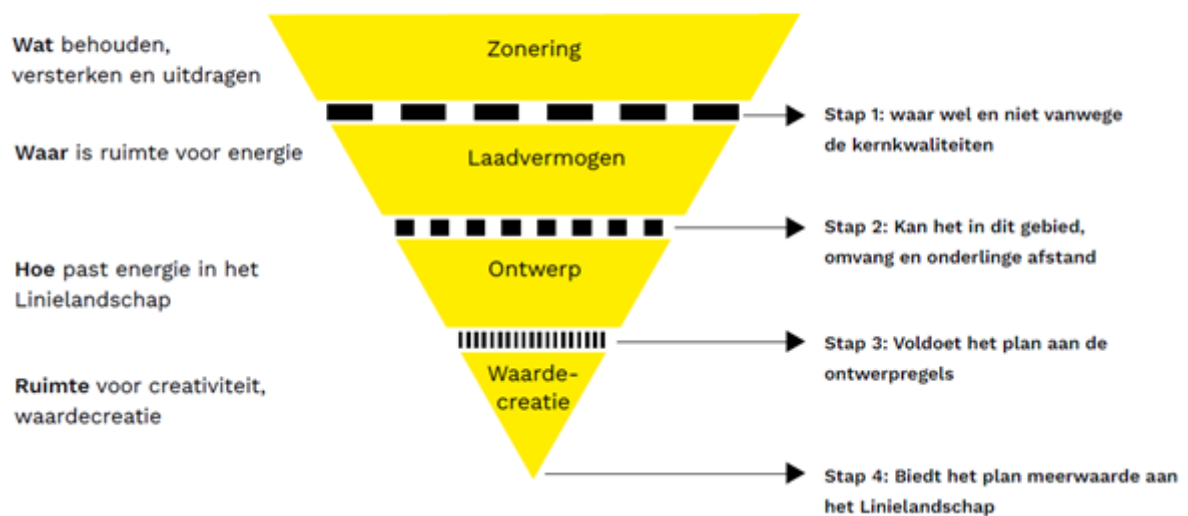

De vier stappen van het afwegingskader

Het afwegingskader bestaat uit vier stappen, waarbij eerst op hoofdlijnen wordt gekeken naar de locatie van een ontwikkeling of initiatief en daarna steeds meer in detail ingaat op de inpassing en vormgeving. De stappen zijn:

1. In welke zone ligt het initiatief. Ligt het in de rode zone, dan is het risico op aantasting groot. Ligt het in de oranje zone, dan volgt stap
2. Wat is het laadvermogen van het gebied (cumulatie), is er nog ruimte (omvang en onderlinge afstand).
3. Ontwerp, hoe past het in het Linielandschap. Hiervoor zijn ontwerpprocedurepunten meegegeven. Deze zijn per gebied nader uitgewerkt.
4. Waardecreatie. Onderzoek of er mogelijkheden zijn (dus als een optie, geen verplichting) om met het plan meerwaarde aan het Linielandschap te bieden.

Stappen afwegingskader

Wat kun je er mee?

Het afwegingskader is een hulpmiddel voor gemeenten bij het maken van beleid en bij de vergunningverlening. En het is een hulpmiddel voor initiatiefnemers/aanvragers, aangezien het meer helderheid geeft ten aanzien van de risico's en de mogelijkheden. Het helpt tevens bij de zoektocht naar ruimte voor energieopwekking in het kader van de RES. De gebiedspecifieke ontwerpprincipes die zijn opgesteld voor de oranje gebieden geven de mogelijkheden aan voor een goede inpassing van de genoemde grootschalige energievormen (windturbines van 3 MW en 5,6MW en zonnevelden lager dan 1,5 meter). Als de ontwerprichtlijnen in het afwegingskader die aangegeven zijn voor de oranje zone worden meegenomen in de planvorming, dan is geen aparte HIA meer nodig. Bij twijfel bij ontwikkelingen in de oranje en gele zone (buiten de property, waarvoor de signaalfunctie geldt) wordt een HIA alsnog aanbevolen.

Maatwerk in de provincie Utrecht blijft mogelijk

In het afwegingskader zijn uitsluitend deze drie vormen van energieopwekking onderzocht ten aanzien van het effect op het Werelderfgoedgebied. Er ligt er dus de uitdaging om op creatieve wijze te komen tot goede oplossingen voor mogelijk nog andere vormen van energieopwekking in het Werelderfgoedgebied zonder de uitzonderlijke universele waarde aan te tasten. Maatwerk blijft altijd mogelijk, óók in de rode zones. Ontwerpend onderzoek kan hierin helpen. Een op maat gesneden specifieke HIA zal dan nodig zijn om meer inzicht te kunnen krijgen of er bij zo'n ontwikkeling sprake zal zijn van een aantasting.

Status van het afwegingskader

Het afwegingskader is op 8 maart 2022 vastgesteld door GS van de Provincie Utrecht. Bij een volgende aanpassing van de omgevingsverordening van de Provincie Utrecht zal in de Toelichting op de Omgevingsverordening worden verwezen naar het afwegingskader.